

Asia: VN/23943/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi jätelain muuttamisesta

Lausunto

5 c § Toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja lainsäädännön tunnustaminen

-

32 § Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy (Hyvil) kiittää ympäristöministeriötä mahdollisuudesta lausua jätelain muutosesityksestä.

Nykytilanteessa on ollut epäselvyyttä yhdyskuntajätehuollon vastuunjaosta. Pääsääntö on, että jätteen haltija vastaa jätehuollosta. Kunnille on kuitenkin annettu laajempi vastuu yhdyskuntajätteestä.

Esityksen mukaan jätteen haltija vastaisi jatkossa sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja tarjoavien asumisyksiköiden ja laitosasumisen yhteydessä syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollosta. Kunnan vastuu asumisen jätteistä rajattaisiin pääosin kotitalouksissa ja vapaa-ajan asumisessa syntyvään yhdyskuntajätteeseen.

Palveluyksikön käsite

Ehdotetun säännöksen mukaan kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto: 1) kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvä jäte, mukaan lukien pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte, ei kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön palveluyksikössä eikä vankilassa, kasarmilla, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitotasumisessa syntyvä jäte.

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan esimerkiksi sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 b §:ssä tarkoitetut yhteisöllisen asumisen kiinteistöt kuuluisivat jätteen haltijan vastuulle, jos asumispalvelun järjestäjä on hyvinvointialue tai sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoava yritys. Jos yhteisöllinen asuminen tapahtuu asukkaiden itse yleisiltä markkinoilta hankkimassa vuokra- tai omistusasunnossa, kyse on kotitalousjätteestä ja vastuu jätehuollosta on kunnalla, vaikka asuntoon tai kiinteistöön toimitettaisiinkin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yksityisen tai julkisen

palvelutuottajan toimesta. Samoin sosiaalihoitolain 21 a §:ssä tarkoitettu tuettu asuminen on jätehuollon näkökulmasta kunnan vastuulle kuuluvaa kotitaloutta, vaikka asumista tuetaan tarpeen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla

Sosiaalihoitolain mukaan yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan hyvinvointialueen järjestämää asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa henkilön hallinnassa on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Näin ollen SHL:n tarkoittamaa yhteisöllistä asumista ei ole muu kuin hyvinvointialueen järjestämä yhteisöllinen asuminen.

Tuettua asumista voidaan järjestää normaalin asuntokannan yhteydessä tai toimintayksikkömuotoisena. Perustelujen valossa jää epäselväksi onko toimintayksikkömuotoinen tuettu asuminen säännöksen tarkoittama palveluyksikkö.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa on määritelty palveluyksikkö. Ko. laissa palveluyksiköllä tarkoitetaan julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää toiminnallista ja hallinnollisesti järjestettyä kokonaisuutta, jossa tuotetaan sosiaali- tai terveystalvveluja. Ko. lain perustelujen mukaan palveluyksikkö ei olisi sidottu välttämättä fyysisiin toimitiloihin. Palveluyksikkö voisi muodostua palveluntuottajan oman päätöksen mukaisesti yhdestä tai useammasta sosiaali- tai terveydenhuollon palvelusta ja useammasta fyysisestä toimipaikasta, tai se voisi olla kokonaan ilman fyysistä toimipaikkaa

Palveluyksikön käsite tulee määritellä tässä lakiesityksessä tarkemmin ottaen huomioon muissa laeissa käytetyt käsitteet. Koska sama termi tarkoittaa eri laeissa eri asiaa, on tulkintaongelmien vaara ilmeinen.

Vastuunjaon selkiyttäminen kunnan ja hyvinvointialueen välillä

Tavoite vastuunjaon selkiyttämisestä kunnan ja hyvinvointialueen ei täysin täyty. Samassa kiinteistössä voi olla tavallista asumista, yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista asumista sekä muita toimintoja. Tarkoittaako tämä esitys sitä, että kukin toimija on velvollinen järjestämään jätehuoltonsa itse, jolloin tarvitaan erilliset roska-astiat, kuljetukset jne ?

Jätehuoltopalvelujen tarjoajia ei välttämättä ole kohtuullisella hinnalla saatavilla, mikä nostaa sekä hyvinvointialueiden sekä viime kädessä asukkaiden vuokratkustannuksia. Myös yhteisöllisessä ja ympärivuorokautisessa asumisessa asuvat henkilöt ovat kunnan asukkaita, mutta he eivät voisi käyttää jätteen kierrätyksessä samoja palveluja kuin muut kunnan asukkaat.

Yhden luukun periaate jätehuollon hankkimisessa ja jätehuoltopalvelujen saatavuus

Ehdotuksen mukaan hyvinvointialueet ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tarjoavat yksityiset yritykset voisivat jatkossa nykyistä paremmin hankkia yksiköittensä jätehuollon yhdeltä yritykseltä ns. yhden luukun palveluna sen sijaan, että osa yksikössä syntyvän jätteen jätehuollosta olisi edelleen kunnan vastuulla.

Hyvii toteaa, että hyvinvointialueet ovat maantieteellisesti varsin laajoja alueita ja hyvinvointialue myös hankkii etenkin asumispalveluja paljon yksityisiltä toimijoilta, joten yhden toimijan periaate ei toteudu. Vaikuttaa epärealistiselta, että hyvinvointialue voisi hankkia jätehuollon yhdeltä toimijalta.

Jätehuoltopalvelun tarjoajia ei kaikkialla välttämättä ole saatavilla kohtuullisin kustannuksin.

Vaihtoehtoiset toteutustavat

Jätelain 32 §:n 1 momentin muuttamiseksi tarkasteltiin ehdotetun lisäksi kahta muuta vaihtoehtoa. Ensimmäisessä tarkastellussa vaihtoehdossa raja kunnan vastuun ja jätteen haltijan vastuun välillä olisi määritetty sote-yksikössä tarjottavan hoidon tai hoivan määrän perusteella. Lähinnä ympärivuorokautisen hoidon tai hoivan yksiköt olisivat olleet jätteen haltijan vastuulla, ja enemmän asumiseen painottuvat palveluyksiköt kunnan vastuulla. Vaihtoehdon ei kuitenkaan katsottu selkeyttävän vastuunjako nykyiseen verrattuna. Se ei myöskään antaisi jätteen haltijayrityksille ja hyvinvointialueille mahdollisuutta järjestää erilaisten jätelajien jätehuoltoa kokonaisuutena, koska muussa kuin ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä jätehuoltovastuut useissa tapauksissa hajautuisivat kunnan (asumisen jäte) ja jätteen haltijan (muu kuin asumisen jäte) kesken.

Hyviiin näkemyksen mukaan tätä vaihtoehtoa olisi pitänyt arvioida tarkemmin. Vaikutusarviointi hyvinvointialueiden näkökulmasta on niin suppea, että kokonaisarvioinnin tekeminen on mahdotonta.

Vaihtoehtoisissa toteutustavoissa on nostettu esiin myös osittainen valinnanvapausmahdollisuus, jolloin hyvinvointialue voisi joko järjestää palvelun itse tai hankkia sen kunnalta. Esityksen mukaan mallia pidettiin joustavana, mutta esityksessä todetaan, että tästä aiheutuisi hallinnollista taakkaa, jota ei perustella millään tavalla esityksessä. Hyvinvointialueiden palveluverkko tulee muuttumaan lähivuosina ja tästäkin näkökulmasta joustava jätehuollon järjestämismahdollisuus olisi tarpeen. Hyvii suhtautuu positiivisesti tähän osittaiseen valinnanvapauden mahdollisuuteen ja toivoisi tämän sisältyvän uuteen esitykseen.

Esityksessä oleva vaikutusarviot

Esityksen vaikutusarviot sekä kotitalouksien että ympäristövaikutusten osalta ovat varsin niukat ja hyvinvointialueiden näkökulmasta vaikutusarviointia ei ole tehty lainkaan. Myös vaihtoehtoisten toteutustapojen arviot ovat varsin pintapuoliset ja perustelut näiden vaihtoehtojen hylkäämiselle eivät avaudu. Tätä osiota olisi tarpeen täydentää.

35 § Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

-

48 § Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

-

Siirtymäsäännös

Hyvilin näkemyksen mukaan säädettyä siirtymäaikaa tulisi pidentää, jotta hyvinvointialueilla olisi riittävästi aikaa järjestää jätehuolto joustavalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Muuta huomioitavaa

-

Kock Tuula
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy